

gamosaval i ar aris:

boSaTa Temi s Sefaseba saqarTvel oSi

devi d Jakoni

ECMI-i s samuSao moxseneba #39
Teber val i 2008

ECMI-ის სამუშაო მოხსენება #39

უმცირესობათა საკითხების ევროპული ცენტრი (ECMI)
დირექტორი: Dr. Marc Weller

საავტორო უფლებების ეკუთვნის უმცირესობათა საკითხების ევროპული ცენტრს
Copyright © 2008 The European Centre for Minority Issues

გამოყვევნი 2008 წლის თებერვალს უმცირესობათა საკითხების ევროპული ცენტრის
მიერ

Sinaarsi

Sesaval i	4
saqarTvel oSi dasaxl ebis istoria.....	5
demografia da sacxovrebel i pirobebi.....	8
dasaqmeba da ekonomikuri statusi	10
urTierTobebi mosaxl eobasTan da bral debebi diskriminaciis Sesaxeb....	11
dokumentacia da registracia.....	13
xel mi sawvdomoba ganaTI ebis miRebaze.....	14
xel mi sawvdomoba j anmrTel obis dacvaze	16
ena, religia da kul tura.....	17
TemTa organizacia da social uri urTierTobebi.....	18
qarTul -afxazuri omi da adgil nacval i boSebi	19
migraciis saxeebi	21
daskvnebi da rekomendaciebi	22
damateba A	24

Sesaval i

boSaTa Temi warmoadgens erT-erT yvel aze mcirericxovan da nakl ebad dacul eTnikur Tems saqarTvel oSi. savaraudod 1500 boSa cxovrobs sxvadasxva patara dasaxl ebebSi saqarTvel os masStabiT, Tumca mainc rTul ia zusti Sefasebis gakeTeba. boSaTa Temis winaSe mraval i umniSvnel ovanesi probl ema dgas: ukiduresi siRaribe, umuSevroba, ganaTl ebisa da j andacvis xel isawvdomoba da izol ireba qveynis ZiriTadi mosaxl eobisagan. saqarTvel oSi boSebis mdgomareoba sagrZnobl ad gauaresda sabWoTa periodis Semdeg, rac imaze metyvel ebs, rom boSebma Tavi ver daaRwies sakuTar daknibul mdgomareobas.

warmodgenil i naSromi, romelic miznad isaxavs boSaTa Temis Sesaxeb pirvel i sistemuri kvl evis Catarebas, aseve iTval iswinebs afxazetis teritoriaze mcxovrebi boSebis Sefasebas. 2007 wl is ganmavl obaSi, saqarTvel oSi arsebul i boSuri dasaxl ebebis sxvadasxva warmomadgenl ebTan Catar da uamravi araformal uri individual uri da j gufuri intervui.¹ miuxedavad imisa, rom gamoqveynebul ia ramodenime moxseneba saqarTvel oSi mcxovrebi boSebis mdgomareobis Sesaxeb, maT Soris 2003 wels, Tbil isSi, *adamianTa ufl ebebisa da informaciisa dokumentaciis centris* mier da 2006 wels saxal xo damcvel is samsaxuris mier, j erj erobiT ar arsebobs am probl emis aRmnusxvel i srul yofil i Sefaseba. amavdroul ad, saerTaSoriso struqturebma, rogoric *strasburgis adamianTa ufl ebebis evropul i sasamarTl o da evropul i komisia rasizmisa da Seuwynarebl obis winaaRmdeg*, araerTxel mouwodes saqarTvel os mTavrobas mixedon aRniSnul sakiTxs da uzrunvel yon meti informaciis gavrcel eba saqarTvel oSi mcxovrebi boSaTa Temis mdgomareobis Sesaxeb. es moxseneba aseve miznad isaxavs wl il i Seitanos am mimarTul ebiT arsebul i xarvezebis gamosworebaSi.²

¹ Mmadl obas vuxdi baqar berekaSvil s, Tbil isSi, 2007 wl is ianvar-martSi, boSebTan mraval i intervius CatarebisTvis da Aaseve, kaxeTis sofel l eninovkaSi dasaxl ebul i boSebis identifikaciisTvis.

² ixil eT magal iTad, *evropul i komisiis rasizmisa da Seuwynarebl obis winaaRmdeg*, angariSi saqarTvel os ASesaxeb, miRebul i 2001 wl is 22 ivnss, gv.15. (http://www.coe.int/t/e/human_rights/ecri/5-archives/1-ecri%27s_work/5-cbc_second_reports/Georgia_CBC2_en.pdf), da 2007 wl is 13 Tebervl is angariSi saqarTvel os

erTi mniSvnel ovani faqti maTTvis, vinc apirebs saqarTvel os boSaTa TemisaTvis daxmarebis gawevas, Seexeba boSebis mxridan gaCenil undobl obas gareSe pirebis mimarT. Bbol o aTi wl is ganmavl obaSi, saerTasoriso organizaciebisa da media institutebis warmomadgenl ebi stumrobdnen boSaTa dasaxl ebebs, svavdnen garkveul SekiTxvebs, romel Tac mogvianebiT SevexebiT da utovebdnen maT momaval Si daxmarebis imeds. Jurnal istebi da operatorebi, roml ebi stumrobdnen boSebs, xSir SemTxevaSi cdil obdnen daerwmunebi naT boSebi wamosul iyvnen TanamSroml obaze, sanacvl od ki daxmarebas hpirdebodnen. Tumca, Cveni kvl evis Sedegad miRebul informaciaze dayrdnobiT cxadi gaxda, rom arc erTi msgavsi proeqti ar wamowyebul a.Aaqedan gamomdinare, boSebi undobl obas ucxadeben im pirebs, vinc mcire daxmarebas mainc pirdeboda maT. Sedegad dasaxl ebebSi gaCnda TanamSroml obis mimarT garkveul i skeptikuri midgoma. cxadia, rom msgavsi warumatebel i garemoebis gaTval iswineba kargi rCevaa maTTvis, vinc momaval Si apirebs boSaTa TemTan urTierTobebis damyrebas.

saqarTvel oSi dasaxl ebis istoria

iqidan gamomdinare, rom boSebis didi nawil i werakiTxvis ucodinarebi arian da xel i ar miuwvdebaT samecniero l iteraturaze, rTul ia xazgasmiT visaubroT maTi saqarTvel oSi dasaxl ebis istoriis zust TariRze. sxvadasxva TemebSi xandazmul boSebTan saubari metad dauZl evel i procesi aRmoCnda, vinaidan maTi povna sicocxl is xangrZl ivobis dabal i maCvenebl is gamo Zal zed rTul ia. amas garda, isini xSirad ebrZvian mesxierebasTan dakavSirebul probl emebs, rac arTul ebs detal uri informaciis Segrovebas. rCeba mxol od saqarTvel oSi arsebul i j gufebis gadasaxl ebebis monaxazi da sxvadasxva interviuebis fragmentebi.

Sesaxeb, romel ic gamoqveynda 2006 wl is 30 ivniss: (http://www.coe.int/t/e/human_rights/ecri/1-ecri/2-country-by-country_approach/georgia/georgia_cbc_3.asp#P335_53935) (Sesul i 2008 wl is 28 i anvar-s).

me 19-e saukunis dasawyisSi, saqarTvel os ruseTis imperiaSi gaerTianebis Semdeg, moxetial e vaWari boSebis mcire daj gufebebma daiwyes moZraoba Tavisufal i teritoriebis mimarTul ebiT. maT Semosaval s warmoadgenda patara nakeTobebiT, nivTebiT, cxenebiT vaWroba da winaswarmetyvel eba. Zal ian mcire informacia moipoveba am periodSi arsebul i mudmivi dasaxl ebebis Sesaxeb, vinaidan am droisaTvis boSebi mudmivad moZrav momTabareul cxovrebas eweodnen. 1930 wel s daiwyo boSebis didi nakadis Semodineba saqarTvel oSi, maSin, rodesac ukraina da mol dova ganicdi da SimSil is gausaZl is kriziss. Aam regionebidan boSebi did j gufebad, fexiT da rkinigzis meSveobiT miemgzavrebodnen samxreTiT, sadac maT daiwyes gavr cel eba Savi zRvis sanapirodan saqarTvel os SigniT. ucnobia boSebis zusti raodenoba am tal RaSi, Tumca adreul rusul monacemTanusxaSi aRiniSneba boSebis ricxvis SesamCnevi mateba; 1926-1939 wl amde 70-dan 727-mde. Gmeore msofli io omis dros, germanul i armiis dawinaureba ruseTis samxreT regionebsi, gaxda uamravi boSis gaqcevisa da saqarTvel oSi TavSesafris Zebnis mizezi. Aam wl is monacemebiT, maTi ricxvi gaizarda 1024-dan 1959-mde. Tumca am periodis monacemebsi aRiniSneba igive tipis xarvezebi, rogorc adreul monacemebsi, iqidan gamomdinare, rom boSebi umetes SemTxvevaSi mal aven sakuTar eTnikurobas an saerTod eridebian aRweras.

sabWoTa periodSi, boSebis moxetial e cxovrebis stili mkveTrad ewinaaRmdegeboda komunisturi xel isuflebis mier dadgenil social urnormebs. boSebs sTavazobdnen mudmiv dasaqmebas sawarmoebSi, rogorc arakvalificiur an sasualod kvalificiur muSebs. miuxedavad sxvadasxva regulaciebisa, romelic gatarebul iqna quCis vaWrobis winaaRmdeg, umetesoba mainc ganagrZobda am sferoSi muSaobas. boSaTa Temis cxovrebis stili yvelaze didi cvlilebebi Seitana xruScovma, romel mac 1956 wel s miRo garkveul i zomebi sabWoTa kavSirSi boSebis momTabareobis SesaCereblad. momdevno xuTi wl is ganmavlobaSi, adgil obrivi xel isufleba Zal iT acerebda boSebs, awarmoebda maT registracias, aZl evda maT dokumentebs da axdenda maTi mudmivi sacxovrebl iT dakmayofil ebas. saqarTvel oSi, boSebis didi nawili

muSaobda sasofl o-sameurneo kol meurneobebsa da sawarmoebSi. miuxedavad amisa, maTi nawil i kvl av quSis vaWrobiT irCenda Tavs. rac SeexebaT bavSvebs, maT agzavnidnen skol aSi dawyebiTi ganaTI ebis misaRebad, xol o cal keul oj axebs saSual ebas aZl evdnen gaerTianebul iyvnen saxel mwifos j anmrTel obis dacvis dawesebul ebebSi.

sabWoTa kavSiris daSl am da saqarTvel os damoukidebl obis aRdgenam udidesi cvl il ebebi Seitana saqarTvel oSi mcxovrebi boSebis mdgomareobaSi. pirvel rigSi aRsaniSnavia nacional izmis momZI avreba, roml ebmac garkveul i gavl ena moaxdina bevr araqarTul eTnikur daj gufebaze. boSebi, romel nic manamdec Sewuxebul ni iyvnen im istoriul ad Camoyal ibebul i negatiuri stereotipebis gamo, romel ic boSaTa kul turul i yofas da cxovrebis stil s exeba, xSir SemTxvevaSi xdebodnen nacional isti brbos samizne. magal iTad, sabWoTa kavSiris periodSi, kaxeTis sofel mukuzanSi arsebobda boSebis aqtiuri dasaxl eba, romel sac megobrul i urTierToba hqonda damyarebul i qarTvel mezobl ebTan. amis miuxedavad, qveyanaSi nacional isturi ganwyobil ebebis dawyebasTan erTad, gasamxedroebul ma formirebebma gadauares boSebis am patara dasaxl ebas, miwasTan gaaswores maTi saxl ebi da miiTvises maTi qoneba. MZal datanebis msgavsi SemTxvevebi periodul ad gvxxdeboda sxvadasxva patara dasaxl ebebSi. amgvani incidentebis, ekonomikuri kol afsisa da samoqal aqo omebis fonze, boSaTa udidesi nawil i gaemgzavra ruseTSi ukeTesi ekonomikuri SesaZI ebl obebis sapovnel ad. nawil i wavida Crdil oeTiT, savaraudod SeuerTda naTesavebs krasnodaris mxareSi an sxvagan. MsabWoTa kavSiris daSl is periodi gamoirCeva saqarvel oSi mcxovrebi boSebis emigraciisa da maTi social ur ekonomikuri pirobebis gauaresebi T.

demografia da sacxovrebel i pirobebi³

dResdReobiT saqarTvel oSi mimofantul i boSuri dasaxl ebebidan, arc erTi ar moicavs 300 adaminze mets. Temis udides nawil s vxvdebiT Tbil isSi, romel Tagan daaxl oebiT 250-300 adamiანი cxovrobs naqiraveb binebsa da saxl ebSi samgoris raionSi, navTI uRis bazrobaTan axl os. Qqiris safasuri aRemateba 7-14 l ars (USD 4-8). im oj axebs, romel Tac ar aqvT qiris gadaxdis SesaZI ebl oba, ZiriTadad TavS afareben adgil obriv rkinigzis sadgurebs. Didi oj axebic, romel Ta ricxvi 12-13 adamiანს aRemateba, aseve Rames aTeveben msgavs sadgomebSi. Mmixonedavad amisa, maTi pirobebi bevrad ukeTesia im pirobebtნ SedarebiT, romel sac saqarTvel os sxva dasaxl ebebSi vxvdebiT. Mamas garda Tbil isSi arsebobs raioni, romel sac adgil obrivi macxovrebel i uwodebs "boSaTa raions", Tumca unda aRiniSnos, rom aq ar momxdara arc erTi boSis identificireba. Aam mosaxl eobis umravl esobas warmoadgens mol dovuri eTnikuri j gufi. sabWoTa periodSi, boSebi warmoadgendnen am raionis dominantur eTnikur j gufs, magram sabWoTa kavSiris daSl is Semdeg, boSebis umravl esoba gadanawil da saqarTvel os sxvadasxva regionebsi.

patara sofel i l eninovka mdebareobs kaxeTis regionis aRmosavl eTsi, dedofl iswyarodan 10 km-ის დასოებiT. l eninovkaSi cxovrobs daaxl oebiT 100-120 boSa, romel Tac dakavebul i aqvT tipiuri sofl is saxl ebi, mesakuTreebi ki Tavad arian. maTi udidesi nawil i atarebs ukrainul gvars, saubrobs ukrainul fesvebze da kavSiri aqvs aRmosavl eT saqarTvel oSi arsebul i ukrainul i gvarebis matarebel boSur TemebTan.⁴

Tbil isTan axl os, qal aq rusTavisa da l il os dasaxl ebis Soris, vxvdebiT SesamCnev boSaTa Tems, romel Ta ricxvi aRemateba 120 adamiანს. isini cxovroben gardabnis raionSi, kerZod ki gaCianis sarkinigzo sadgurTan. maTi umetesoba ukrainul gvars atarebs. rac Seexeba maT

³ Ddetal uri informacia sacxovrebel i pirobebisა da adgil mdebareobebis Sesaxeb ixil eT danarT a-Si mocemul i cxril i..

⁴ damatebiTi informacia TemebS Soris kavSirebis Sesaxeb, ixil eT TemTa organizaciebis nawil i.

sacxovrebel pirobebs, bevrad CamorCeba samgorisa da I eninovkas dasaxl xebebs. maT aqvT udidesi probl emebi el eqtro energiisa da wyl is momaragebasTan dakavSirebiT, roml is zidva saxl idan aseul obiT metris daSorebiT mdebare wyaroebi dan uwevT.

ukrainul i gvaris matarebel i boSaTa Temis mesame j gufi gv xvdeba or patara da ukiduresad gaRaribebul TemSi, kerZod ki kaxeTis regionSi mukazansa da Tel avSi. iqidan gamomdinare, rom isini cxovroben naCqarevad agebul TavSesafrebSi, maT ar miwodebaT el eqtro energia da sasmel i wyal i. es adami anebi TavianT dros anawil eben zemoTaRniSnul or dasaxl ebaSi.

boSebis Semdegi j gufi, romel ic moicavs daaxl oebiT 100 adami ans, cxovrobs Savi zRvis sanapiroze, aWaris avtonomiuri respubl ikis qal aq qobul eTSi da pretenzia aqvT rusul warmomavl obaze. isini j gufebad arian dasaxl ebul ni sarkinigzo I iandagebis aRmosavl eTiT, sakuTar saxl ebSi, roml ebic ganl agebul ia sam saxvadasxva quCaze. es boSebi amtkiceben, rom maTi naTesavebi meore msopl io omis dros emigrirebul iyvnen krasnodaridan.

qal aq quTaisSi, kerZod ki avangardis raionSi, gv xvdeba daaxl oebiT 100 kaciani j gufi, romel ic kompaqturad aris dasaxl ebul i sabWoTa stil is maRal sacxovrebel binebSi, sadac isini cxovroben adgil obriv qarTul mosaxl eobasTan erTad. avangardis raionSi, gaRaribebul sakuTar saxl ebSi, cxovrobs aseve ramodenime boSuri oj axi. maT agreTve vxvdebiT imereTis regionSi, q. samtrediasTan axl os. aseve, quTaisSi, WavWavaZis xidTan, mdinare rionis marcxena sanapiroze, cxovrobs qurTi da azerbaij anel i boSebis 50 kaciani j gufi. maT TavSesafrebSi gayvani l i aqvT el eqtro energia, Tumca ar moepovebaT sasmel i wyal i.

dabol os, soxumSi, afxazeTis de faqto separatistul i respubl ikis dedaqal aqSi, cxovrobs daaxl oebiT 500 boSa. isini dasaxl ebul ni arian qal aqis centris Crdil oeT ubanSi, sadac cxovroben sakuTar saxl ebsa da binebSi.

dasaqmeba da ekonomikuri statusi

saqarTvel oSi boSebi, siRaribis maRal i donidan gamomdinare, CarTul i arian sxvadasxva ekonomikur saqmianobaSi. maT, vinc cxovroben qal aqebSi, rogorcaa qobul eTi, quTaisi da Tbilisi, SesaZl ebl oba aqvT dakavdnen wvrii movaWreobiT. isini yidul oben saqonel s Turqi vaWrebi gan, roml iTac Semdeg vaWroben QquCaSi. vaWrobiT gansakuTrebiT qal ebi arian dakavebul i, mamakacebi xSir SemTxvevaSi Tval yurs adevneben saxl Si datovebul bavSvebs. arc erT boSur TemSi ar Segvxvedria savaWro jixuri an patara maRazia. boSebi umetes SemTxvevaSi vaWroben bazrobebsa da sazogadoebriv satransporto centrebSi. 0oj axis saSual o dRiuri Semosaval i SeiZl eba aRematebodes 10 l ars (USD 6), Tumca rogorc aRvniSneT, vaWrobiT ZiriTadad qal ebi arian dakavebul ni. es Semosaval i ar aris sakmarisi sakvebis SesaZenad da qiris safasuris gadasaxdel ad. sabWoTa periodSi, mxol od gamonakl is SemTxvevaSi xdeboda maTTvis sakuTrebis gadacema. bavSvebi da mcirewl ovani dedebi xetial oben qal aqis central ur quCebSi, raTa oj axis Semosaval i maTxovrobiT Seavson. boSebs, roml ebi profesional treningebsa da safuZvl ian ganaTI ebas mokl ebul ni arian, uWirt dasaqmebis povna saqarTvel oSi, sadac mosaxl eobis didi nawil isaTvis umuSevroba erT-erTi mTavari probl emaa.

sofl ebSi situacia mkveTrad gansxvavebul ia. I eninovkaSi, ramodenime boSa mamakaci muSaobs sameurneo qarxnebi, Tumca mamakacebis udidisi nawil i kvl av umuSevari rCeba. AmaTi araregul arul i dasaqmeba xdeba samSenebl o samuSaoebze. Qqal ebis umetes nawil s kviraSi sami dRiT uwevT qal aqis datoveba sazogadoebrivi transportis meSveobiT, raTa dRis ganmavl obaSi imaTxovron sakuTar Svil ebTan erTad. 10 wevriani oj axis dRiuri "kargi" navaWri Seadgens 5 l ars (USD 3). boSebi aseve iuwyebian diskriminaciis Sesaxeb, romel sac samuSao adgil is gamo maT mimarT amJRavneben sxva erovnebis warmomadgenl ebi. gaCianSi imdenad damZimda mgomareoba, rom maT ubral od Sewyites damqiravebl ebi saTvis Tavianti Sromis SeTavazeba, radgan veRar xedaven amis aucil ebl obas.

urTierTobebi mosaxl eobasTan da bral debebi diskriminaciis Sesaxeb

miuxedavad zemoaRniSnul i Ria diskriminaciul i gamoxatul ebebisa, romelic 1990 wl is dasawysisidan gaRvivda, respodentebis TqmiT momdevno wl ebSi msgavsi damokidebul eba Semcirda, xol o arsebul i daZabul oba da urTierTobebi eTnosebs Soris dadebiTad Seicval a. ukiduresad Raribi boSebi saubroben qarTvel i mosaxl eobis mxridan, rac gamoixateba ara marto ful iTa da sakvebiT daxmarebiT, aramed saxl ebis aSenebiTac. msgavs SemTxvevebs adgil i hqondaT mukuzansa da Tel avSi. boSebi aseve saubroben bazrobebsa da savaWro adgil ebSi arsebul mdgomareobaze da aRniSnaven, rom miuxedavad maT mimarT garkveul i stereotipebisa da diskriminaciul i gamovl inebebisa, eTnosebs Soris adgil i ar hqonia incidentebsa da konfl iqtibs, Tu mxedvel obaSi ar miviRebT xel isuflebis mier kanonieri Zal is gamoyenebas, romel sac cota mogvianebiT SevexebiT. SesaZl oa es garemoeba aixsnas imiT, rom es adamianebi ubral od eridebian msgavsi SemTxvevebis Sesaxeb saubars. Saintereso da pozitiuri faqtebis Sesaxeb saubroben quTaisSi, karvebis banakSi mcxovrebi boSebi, romel nic aRniSnaven, rom adgil ibrovi pol icia midis maTTan yovel sam-oTx dReSi erTel da interesdeba maT winaaRmddeg SesaZl o diskriminaciul i faqtebis arsebobiT. quTaisel i boSebi aRniSnaven, rom amgvari mopyroba 2003 wl is "vardebis revol uciis" Semdeg Semovida praqtikaSi.

Tumca garkveul i doziT, mainc SeimCneva mtrul i da upativcemul o ganwyoba boSaTa mosaxl eobis mimarT. boSebis cxovrebis stil i qarTvel sazogadoebasTan winaaRmddegobaSia, ris gamoc saqarTvel oSi mainc arsebobs uaryofiT stereotipebi boSebis maTxovrobis, qurdobisa da quCis vaWrobis gamo.Ggaremomcvel i sazogadoeba ZiriTadad mi iCnevs, rom boSebi Tavad ewevin TviT-damazianebel saqmianobas, ris gamoc ar arian daxmarebis Rirsi. j erj erobiT ar SemuSavebul a miznobrivi programa, romel ic daexmareba boSebs. boSebis mixedviT, maTi yovel i cda romel ic dakavSirebul ia xel isuflebisgan daxmarebis miRebaze, ignorebul i rCeba (respodentebis mixedviT, amgvari Txovnebs adgil i hqondaT 1990-ian wl ebSi, magram imis gamo rom Sedegi ver iqna miRweul i msgavsi

მომართები არარაგაგრძელდება). სავლელივების ცატარების, ვერცერთმა თემაზე ვერცხსენა მთავობის ოფიციალური ტუნდაცერთი ვიზიტი, რომლის მიზანიც იქნებოდა მათი ტხოვნების დაკმაყოფილება.

მიუხედავად იმისა, რომ ბოშების უაყოფენ ყოველ გარდისკრინაციულ შემთხვევებს (სესაზი ოა მათესინიატი ინფორმაციის გარცელებით გამოწვეული სედეგების), გაწნდა კიდეც ერთი ტენდენცია, რომელიც ეხება ვაშრობასი კარტული ყველა ტემს. 2004 წელს, ტბილისის საკალაყო საბჭომ მიროდადგენილება, რომლის მიხედვითაც აიკრძალა ყუცის ვაშრობა.⁵ მას შემდეგ, განსაკუთრებით ტბილისში, ბოშების განიკდინა ფიზიკურ სურაცყოფას. მათ სორის არსანიშნავი პოლიციელის მიერ ბოსისტვის ფეხის მოტევა, მათი სეულება, ციხესი ცასმა, ჯარიმების გადახდა და მათი საკონლის მიტვიშება. ზოგიერთი ბოშა იუყეება, რომ მსგავსი შემთხვევები ჯალზედ ხსირია და მეორდება კვირასი ერთხელ ან ორჯერ მაინც. ტუმცა არსანიშნავია, რომ მსგავსი ინციდენტებს არ ეყევა სატანადო ყურადრება. სამგორის რაიონში მხოვრებ მსობლებს არაერთხელ არუნიშნავთ, რომ ხელისუფლების წარმომადგენლებს პერიოდულად მიყავთ მათი სვილები ბავსვტა კოლონიების, რის შემდეგაც აიზულე ბენ მსობლებს 20-30 ლარის (USD 12-18) გადახდას მათ დასაბრუნებლად. ამგვარი სავაშრო აკტივობები სასიკოცლი ოიყო ბოშა ოჯახების არსებობისათვის, დრესკი ღალიები, მამაკაცი და ბავსები საკუთარი თავის გარდენის მიზნით აკტიურად ცდილობენ თავი დაარწიონ კანონებს.

ბოშებმა არაფერი არ იციან იმ კანონიერი უფლებების შესახებ, რომელიც მათ სასარგებლოდ არის მირებული, შესაბამისად ვერ იტხოვენ დახმარებას იურიდიული პროცედურებისა და დაკავების დროს. ამას გარდა, ბოშების ყოფნა პოლიტიკურ, იურიდიულ თუ სამართალდამცველ სტრუქტურებში მთლიანად გამორიცხულია. ბოშების წარმომადგენლებს ვერ სეხვდებიტ ხელისუფლების რომელიმე დონეზე. ინტერვიუებისას ცნობილი გახდა, რომ ბოშები არ ფლობენ ინფორმაციას სახელმწიფო სტრუქტურების შესახებ, როგორც არის მაგალიტად სახალხო დამცველის სამსახური, რომელსაც სეუზილია რეალური დახმარების გაუვიოს მათ დისკრინაციული შემთხვევების დროს. ამას გარდა,

⁵ 2004 წლის 30 იანვარს, ღალიაყ ტბილისის საკრებულომ, N 2-6 გადაყვეტილებით, საკარტველ ოს კანონის შესაბამისად ადგილი ობრივი ტვით-მმართველობის მიერ ორგანიზებული ეკონომიკური მოყმედეგების შესახებ, ტბილისში აიკრძალა ყუცის ვაშრობა. ტბილისის მერიის სამსახურს, ტბილისის ხელისუფლებასა და რეგიონალურ გუბერნატორებს დაევალიტ ყუცის მოვაშრების აღტნატიული სამუშაო ადგილებით დაკმაყოფილება.

არ არსებობს სატემო ორგანიზაცია, რომელსაც შეუძლია მათი დაკავშირება ხელისუფლებასთან. ის სატემო სტრუქტურა, რომელიც მოვდებულ იყო ბოსათა ტემის პრობლემათა მოსაგვარებლად (იხილეთ დაბლა), არამართოდა სალა და დაიყო ბოლო 20 წლის განმავლობაში, არამედ სრულიად უძლიერი გველი იქნა იმ პრობლემების გადასაწველად, რომელიც ცნდება ტემის სორის არსებულ იკავშირების მიზანს.

როგორც ადამიანთა უფლებების ინფორმაციისა და დოკუმენტაციის ცენტრის ერთ-ერთი ანგარიში აჩვენებს, ბოსათა ტემის 2003 წელს შედგება სამართალ დამცველების მიერ ცნებული უამრავი უხეშობა, აშკარა დისკრიმინაცია და არაერთგვაროვანი დაკავებები⁶. მნიშვნელოვანია, ამ სფეროებზე მუშაობისას ცენტრებულ იქნა უამრავი ინტერვიუ მსვლელების გამოცნა, რომ ადამიანის უფლებების დარღვევის მასშტაბი ბევრად მეტია. გარკვეული რაოდენობის ამგვარ შემთხვევებში; კანონის გაზიარება თუმკვილ ევროპის ინფორმაციის მიწოდების სურვილის არგონა.

დოკუმენტაცია და რეგისტრაცია

ბოსების მიერ დოკუმენტების წილი ბოლო დამოკიდებულება რეპოდენტის ასაკზე. რეგისტრირებული დოკუმენტაციის არსებობის სიხშირე საკმაოდ მაღალია მათ სორის, ვინც საბოლოო კავშირის პერიოდში დაიბადა. საბოლოო კავშირის დასადა და საკარტველ ოს სახით სუსტი სახელმწიფოს არმცნება, გახდა ბევრი ბოსათის ხელის შემსწელი ფაქტორი ისეთი დოკუმენტაციის დახარისხებაში, როგორცაა დაბადების მოწმობები, გარდაცვალების მოწმობები, საპენსიო მოწმობები და ა.შ. ამას გარდა აჩვენებს, რომ მათი სწილები უმეტეს შემთხვევაში იბადებიან სახლის პირობებში და არა სამსობიაროში. რატა დაეუფლონ საბუთებს და გადაიხადონ რეგისტრაციის პროცესის საფასური მათ უწევთ დამატებითი საფასურების გავლა. აფხაზეტიდან იზულები ადგილსაც პირებს (იხილეთ დაბლა) ტიტყმის საერთოდ არგააჩნიათ დოკუმენტი იმის გამო, რომ 1992-93 წლებში სამოკალაგომის დროს მოუწიათ რეგიონიდან გამოკცევა, სადაც მათ დატოვეს თავიანთი კონების

⁶ "ადამიანები უფლებების გარეშე: ბოსების უფლებები საკარტველ ოსი" – ადამიანთა უფლებების ინფორმაციისა და დოკუმენტაციის ცენტრის ანგარიში, თბილისი 2003, ხელმისაწვდომია ვებ-გვერზე : <http://www.hridc.org>.

udidesi nawil i. erTma mamakacma, romel sac 11 Svil i hyavs, intervius mocemisas aRniSna, rom adgil obriv saregistracio ofisSi misul s acnobes, rom 12 l aris (USD 7) gadaxda uwevda TiTo Svil is dasaregistrirebl ad. Aam raodenobis Tanxis mopoveba mistTvis SeuZl ebel i iyo, ris gamoc igi iZul ebul i gaxda Tavi Seekavebina registraciisgan. rasakvirvel ia, is Sedegi romel ic dauregistrirebl obas moyveba SesamCnevia: saqarTvel os moqal aqeebi, romel Tac ar gauvl iaT saTanado registracia, ver mi iReben pensiebs, ver mi akiTxaven j andacvis dawesebul ebebs da ver iswavl ian skol aSi.

saerTo j amSi, dokumentaciis fl obis sixSire ufro maRal ia boSaTa im nawil Si roml ebic qal aqebSi arian dasaxl ebul ni. gaCianSi ramdenime oj axma daimtkica dokumetebi da mi iRo saxel mwifo daxmareba yovel Tviuri SeRavaTebis saxiT. Mam dasaxl ebaSi, mxol od am oj axebis bavSvebi dadian skol aSi. Aaseve quTaisis karvebis dasaxl ebaSi boSebma warmoadgines Zal aSi myofi azerbaijanul i pasporTEbi. Ees adami anebi axl o momaval Si azerbaijanSi dabrunebas gegmaven.

xel mi sawdomoba ganaTI ebis mi Rebaze

saerTo j amSi dakvirvebis Sedegad cxadia, rom boSaTa TemSi aRiniSneba skol aSi daswrebis dabal i maCvenebel i. am tendenciis axsna Sesazl ebel ia ramodenime mizeziT, magram upirvel es yovl isa aRsaniSnavia, rom mSobl ebis mxridan ar arsebobs daJinebul i moTxovna bavSvebis ganaTI ebis miRebasTan dakavSirebiT. ramdenime interviuze dayrdnobiT SeiZl eba iTqvas, rom axal gazrdebSi ganaTI ebis miRebis motivacia namdvil ad arsebobs. ramdenime gonieri bavSvi mudmivad eswreba gakveTil ebs. miuxedavad amisa, skol is asakis bavSvebis didi raodenoba dRis ganmavl obaSi saxl Si rCeba an quCaSi xetial obs ful is samaTxovrod. bavSvebis erTi patara j gufi, romel ic gamoxatavda skol aSi wasvl is survil s, didi winaaRmdegoba Sexvda mSobl ebis mridan. mSobl ebTan saubrsas aSkarad Cans, rom isini ar mimarTven Zal iaxmevas sakuTari Svil ebis skol aSi tarebis Taobaze.Uufro metic, isini kmayofil ebi da gul damSvidebul ebic ki Canan arsebul i mdgomarebiT.

boSaTa TemebSi arsebul i siRaribis donis maRal i maCvenebel idan gamomdinare, mSobl ebs ar aqvT SesaZl ebl oba SeiZinon saWiRo saskol o nivTebi, tansacmel i da saswavl o wignebi. iyo SemTxvevebi, rodesac bavSvebi dadiodnen skol aSi ramdenime wl is manZil ze magram iZul ebul i gaxdnen daetovebinaT saswvl ebel i imis gamo, rom maTi mSobl ebi veRar ixdidnen saWiRo TanxebS. rogorc ukve aRvniSneT, dauregistrirebel i bavSvebisatvis dokumentebis mopovebis Tanxa aseve gadamwyvet rol s TamaSobs bavSvis skol aSi wayvana ar wayvanis saqmeSi. qobul eTSi mSobl ebi aRniSnavem, rom maTi Svil ebis skol ebSi Casaricxad adgil obrivi saswavl ebl ebi moiTxovdnen garkveul i saxis "ZRvens".

1990 wl ebis bol os Tbil isSi, samgoris raionSi, saskol o asakis bavSvebis mniSvnel ovani procenti iricxeboda skol aSi, Tumca sxva bavSvebTan dakavSirebul i probl emebis, maT Soris abuCad agdebisa da Seuracyofis miyebnebis Dsemxvevebis gamo, mSobl ebi aRar uSvebdnen Taviant bavSvebs skol aSi. mSobl ebisa da bavSvebis TqmiT, direktorebi da maswavl ebl ebi ar arian amaSi damnaSave, vinaidan am probl emas hqmnian skol is sxva moswavl eebi. iqidan gamomdinare, rom maT ar surT Tavianti Svil ebi Caayenon msgavs situacuaSi, TiTqmis arcerTi ar daubrunebiat skol aSi.

dabol os, l ojistikuri Tval sazrisidan gamomdinare boSa bavSvebisTvis Zal ian did sirTul es warmoadgens skol aSi siarul i. skol is avtobusi, romel sac l eninovkaSi dasaxl ebul i bavSvebi miyavda skol aSi (sofl idan 10 kil ometris daSorebiT), ukve xuTi wel ia rac aRar asrul ebs am marSruts. Aaqedan gamomdinare, mSobl ebi ewinaaRmdegebian sakuTari Svil ebis mier am manZl is marto gavlas fexiT. gaCianis raionSi mcxovrebi oTxi bavSvi skol aSi matarebl iT dadian. Mgzavrobas swirdeba 20-25 wuTi da damatebiT Tanxebis gaReba swavl is safasurTan erTad. bavSvebi roml ebic skol aSi dadian iSviaTad amTavreben dawyebiT da saSual o skol as. maTi umetesoba skol idan meeqyse kl asidan vardeba. Tumca yofil a SemTxvevebi, rodesac moswavl es 11 kl asi daumTavrebia. aseve aRsaniSnavia erTi axal gazrda boSa mamakaci, romel ic Cairicxa q.

rusTavis erT-erTi institutSi iuridiul fakul tetze. es namdl il ad gamonakl isi SemTxvevaa, vinaldan boSa bavSvebis umetesoba, roml ebic skol aSi dadian, ver aRweven msgavs Sedegs. Uufros TaobaSi, romel ic sabWoTa periodSi gaizarda, aRiniSneba ganaTI ebis SedarebiT maRal i done, gansakuTrebiT industriul da sasofl o-sameurneo kval ifikaci iT. ufrosebi dro da dro saxl is pirobebSi amecadinebdnen bavSvebs, gansakuTrebiT ki rusul , qarTul da boSur enebSi. Mmagram saxl Si naswavl i mozardebis wera-kiTxvs codnis done mainc uaRresad dabal ia. msgavsi "kl asebi" iyo naCqarevad da araregul arurad organizebul i da ar gaaCnda wesieri swavl ebis resursi.

xel mi sawdomoba j anmrTel obis dacvaze

ganal ebisa da pensiebis situaciis msgavsad, registraciis gareSe myof boSebs xel i ar miuwvdebaT samedicino daxmarebazec. Yyvel a dasaxl ebasTan arsebobs samedicino dawesebul ebebi, magram maTTvisac ki, visac wesrigSi aqvT sabuTebi, ver ixdian j anmrTel obaze zrunvis safasurs. saCivrebi gaismsi qRTamebisa da ZviradRirebul i medikamentebisaTvis araskmarisi Tanxebis Sesaxeb. bavSvebi ZiriTadad saxl is pirobebSi ibadebian, aqedan gamomdinare xdebian j anmrTel obasTan dakavSirebul i uamravi qarTul ebis msxverpl i. boSebTan saubrisas aSkarad gamoikveTeba ori damaxasiaTebei ram: Cvil ebsa da bavSvebSi sikvdil ianobis maRal i maCvenebel i da siciCxl is xangrZl ivobis dabal i maCvenebel i. ramdenime wl is winaT, wiTel i j vris erT-erTi programis meSveobiT, garkveul i daxmareba iqna gaweul i samgoris raionSi arsebul i TemisTvis. bavSvebis umetesoba arc arasdros yofil a eqimTan da isini mokl ebul ni arian yovel gvar samedicino mzrunvel obasa da mkurnal obas. samedicino zrunvis misaRebad arsebul i sirTul eebi warmoadgens erT-erT umTavres probl emas boSa respodentebisaTvis. TiTqmis yvel a TemSi, romel ic monaxul ebul iqna, aRiniSneboda sul mcire erTi SemTxveva, romel ic saWiroebda gadaudebel samedicino daxmarebas da roml is mkurnal oba SeuZl ebel i iyo resursebisa da dokumentaciis arqonis gamo.

ena, rel igia da kul tura

kvI evis msvl el obisas, intervieuEbi boSebTan ZiriTadad rusul enaze mindinareobda, romel sac isini sasaubrod sakmaod kargad fl oben. miuxedavad amisa, enebis codnis SezRudul kval ifikaciaze miuTiTebS wera-kiTxvis codnis Zal ian dabal i done. qarTvel i reportiorebi saubrobdnen boSebis axal gazrda TaobaSi qarTul i enis codnis sakmaod normal ur doneze, maT Sorisac ki, visac ar miuRia saskol o ganal eba. saerTo j amSi SeiZl eba iTqvas, rom qal aqSi mcxovrebi boSebi ukeTesad saubroben qarTul ad vidre rusul ad, xol o regionebsi mcxovrebi boSebi arCeven rusul ad saubars. Ysaxl Si yvel a respodenti boSur enaze saubrobs, xol o zogierTi quTaisel i boSa qarTul da sxva Turqul i warmoSobis enebze saubroben. mTi ianad mosaxl eobaSi arsebobs boSuri enis mraVal i erTmaneTTan Seusabamo dial eqti. maTi SesaZl ebl oba, komunikacia daamyaron sxva dasaxl ebebis wevrebTan, aSkaradaa damokidebul i erTsa da imave kl anis wevrobaze (ixil eT dabl a).

saqarTvel os boSaTa TemebSi gavrcel ebul ia ramodenime rel igiuri mimdevroba. maTi umravl esoba, vinc Tbil isSi da mis SemogarenSi cxovrobs, arian marTi madidebel i qristianebi. isini amtkiceben, rom regul arul ad stumroben taZars. saxl ebSi gamofenil i aqvT xatebi da sxva rel igiuri simbol ebi. samgoris raionSi cxovroben aseve musul imi oj axebi da evangel isturi rwmenis mimdevrebi. musul imebis did raodenobas vxvdebiT dasavl eTisken, quTaisSi da Savi zRvis sanapiroze. boSaTa TemebSi aseve SeaRwia ormocdaaTianel Ta seqtam, magal iTad qobul eTSi, bol o aTi wl is ganmavl obaSi oTxi oj axi gaxda am mimarTul ebis mimdevari.

qorwil ebs, dakrZal vebs da sxva msgavs RonisZiebebs dRemde didi mniSvnel oba eniWeba sxvadasxva dasaxl ebebSi. isini, vinc erTmanneTan dakavSirebul ni arian kl anuri urTierTobebiT, swored aseT dReebSi cdil ben naTesavebis monaxul ebas. bol o xuTi wl is ganmavl obaSi mTel i oj axebi miemgzavrebian amgvar wweul ebebze dasaswrebad. boSuri musika da cekva dRemde farTod Seiswavl eba da gamoiyeneba, gansakuTebiT

bavSvebSi, roml ebic ar dadian skol aSi. Aaxal gazrdebi xSirad gamoxataven boSuri enisa da kul turis aspeqtების Seswavl is ZI ier interest, Tumca maT xSirad ar aqvT amis gakeTebis saSual eba.

TemTa organizacia da social uri urTierTobebi

kasturi struqtura da ierarqiuli lideroba, romelic saukuneebis ganmavl obaSi axasiaTebda boSaTa Temebis, didwil ad gaqra saqarTvel os mosaxl eobaSi. TiTqmis yvel a patara TemSi mcirdeba "baronis" an Temis arCeuli lideris daniSna, rogorc Sida konfliqtების mogvarebis pasuxismgebeli pironeba. miT ufro imitom, rom ufrosi Taobis liderebis gardacval ebis Semdeg ar saxel deboda maTi savaraulo memkvirdreebi. yvel a ojaxs aqvs pretentzia Tavad mixedos sakuTar saqmeebs. erTobl iv daxmarebas sTavazoben mxol od sakuTar gadidebul ojaxs da ara maT, visac es yvel aze metad swirdeba. Mmsgavsi social uri struqturების დასამ, roml ebic Zal ian aqtiuri და sasargebl o iyo sabWoTa periodSi, ganapiroba uaRread dayofil i sazogadoების warmoqmna, romel sac ar gaaCnia im garkveuli probl emების mogvarebis meqanizmi, roml ebic maTi ojaxs wevrebis winase dgas. adamiანი, romel Tac "baronobaze" hqondaT pretentzia Segvxvda samgoris raionSi da kaxeTis sofel i eninovkaSi. pirvel maTganSi, gardacvili "baronis" meuRI e amtkicebda, rom "baronis" gardacval ebis SemTeg man Tavis Tavze aiRo misi pasuxismgebl obebi. Tumca gaurkveveli Canda TemSi misi avtoritetis sakiTxi. I eninovkaSi, baronis arCevnebi savaraulo momaval wels Catardeba magram ukve arCeul ia pirovneba, romelic moigebis arCevnebs. Mmiuxedavad amisa, sofl is sxva respodentebi garkveul undobl obas ucxadebdnen am pirovnebis liderobas da saubroben im araformal ur ierarqiaze romelic TemSi araTanabrad anawil ebs samuSaoebsa და produqtebs.

rac Seexeba sxva boSaTa Temebis, aq adreuli qorwineba და Sobadobis maRali macvenebel i iwvevs sakvebisa და sacxovrebel i adgil is mopovebis probl emებს. amastanave mraval i probl emaa dakavSirebul i mraval ricxovani bavSvebis gazrdasTan. Aarasrul wl ovan dedebs ar

SeuZl iaT sakuTari Svil ebis gazrda, aqedan gamomdinare bevri qmedeba, romel ic SemCneul iqna bavSvebTan mimarTebaSi Zal ian amaRel vebel i iyo. gamomdinare iqidan, rom ufrosi Taobis udidesi nawil i an gardaicval a an ruseTSi gadasaxl da sabWoTa kavSiris daSl is Semdeg, boSuri dasaxl ebebi Sedgeba ZiriTadad Zal ian axl agazrda mSobl ebisgan, romel Tac saSual od xuTi Svili hyavT. Sereul i qorwinebebi qarTvel ebTan Zal ian iSviaTia, magram msgavsi SemTxvevebic yofil a. ZiriTad qarTvel i qal ebi xdebian boSaTa Temebis wevrebi (sapirispiro SemTxveva ar dafiqsirebul a).

“kl anuri sistema” aris dasaxl ebebs Soris urTierTobis axsnis saukeTeso gza, Tumca ara im gagebiT romel ic xSirad asocirdeba kavkasiaTan. Aam konteqstSi termini miuTitebs saqarTvel oSi arsebul i sxvadasxva boSaTa Temis warmomavl obis Sesaxeb. es gansakuTrebiT exebs sxvadasxva droebSi sxvadasxva jufebis gadaadgil ebas da ara oj axur kavSirebs, romel ic ganagebs garkveul i Temis ekonomikur da social ur urTierTobebs. saqarTvel oSi warmodgenil i kl anebi ZiriTadad dayofil ia maTi warmomavl obidan gamomdinare, rogoris aris ukraina, ruseTi, mol dova, central uri azia da azerbaij ani. Aaqedan gamomdinare, imis miuxedavad, rom gamaertianebel i termini “boSa” moicavs respodentebisTvis damaxasiaTebel saerto Tvissebs, individual uri dasaxl ebebi inarcuneben kavSirs mxol od im dasaxl ebebTan, romel Tanac msgavsi boSuri dial eqti, kul tura da religia aqvT. magal iTad, quTaisis dasaxl ebas aqvs Zal ian mcire an saertod ar aqvs kontaqti gaCianis dasaxl ebasTan, im gansxvavebebis gamo, romel ic gamixateba maTi warmoSobisa da lingvisturi dial eqtebiT. magram maT SeiZl eba hqondeT mWidro urTierToba samgoris TemTan maTi saerto istoriidan gamomdinare.

qarTul -afxazuri omi da adgil nacval i boSebi

rogorc mraval i usual o interviu mowmobs, romel ic aRebul iqna boSebis im nawil Tan, roml ebic afxazeTSi cxovrobdnen sabWoTa kavSiris daSl is dros, boSebis mimarT mopyroba konfliqtis msvl el obisas iyo

autanel i. farTod gavrcel ebul i diskriminacia, sikvdil is muqara, yaCaRoba da sxva msgavsi Zal adoba tanj avda iq mcxovreboSebs. Ees faqti Tavistavad iwvevda uzarmazar fizikur da fsiqol ogiur travmebs. boSaTa erTi nawil i amtkicebs, rom isini iyvnen afxazebis mier diskriminaciis mTavari samizne. Momis dros maTi umravl esoba Crdil oetisken gaiqca da dasaxl da ruseTSi, krasnodaris mxareSi. Temis erTma tal Ram gadainacvl a quTaisSi, sadac isini gaiSal nen da SeuerTnen Taviant naTesavebs saqarTvel oSi arsebul sxvadasxva dasaxl ebebSi.

afxazeTidan wamosul i iZul ebiTi adgil nacval i boSebi mimofantul i arian saqarTvel os sxvadasxva dasaxl ebebSi, gansakuTrebiT Tbil isSi, samgoris raionSi, sadac maTi ricxvi 150-200 aRemateba. Aam adaminebs saerTod ar gaaCniaT dokumentaciisa da registraciis sabuTebi da ar smeniaT saqarTvel os mTavrobis im programebis Sesaxeb, roml ebic iTval iswinebs omSi iZul ebiT adgil nacval i pirebis daxmarebas. UmaTi naxva aseve SesaZl ebel ia saqarTvel os sxva dasaxl ebebSi.

1992-93 wl ebis afxazetis konfliqtis Semdeg, rodesac boSebi Crdil oetiT gaiqcnen, rusetis rostovis, samarisa da krasnodaris mxareebSi, 2002 wl istvis uamravi boSa dabruna afxazetSi. Uupirvel es yovl isa aRsaniSnavia, rom daaxl oebiT 200 adamiani dasaxl da soxumis Crdil oet raionSi, sadac daikaves maT mier omis dros mitovebul i sakuTari saxl ebi da binebi. bol o xuTi wl is ganmavl obaSi, boSaTa Temi gazar da daaxl oebiT 300 adamianiT, roml ebic acxadeben, rom ruseTSi Sewuxebul i mdgomareobis gamo gadawyvites afxazetSi dabroneba. yvel afris miuxedavad, boSaTa am nawil ma gamoxata yvel aze nakl ebi ukmayofil eba sakuTar mdgomareobasTan dakavSirebiT. maTi xel fasebi da pirobebi gansxvavdeba saqarTvel oSi mcxovrebo sxva gaRaribebul boSaTa pirobebisgan. maT umetesobas hqondaT rusul i da afxazuri moqal aqeoba, daregistrirebul ni arian xel isufl ebis mier da rodesac amis saWiroeba dgeba, xel i miuwvdebaT samedicino daxmarebazec. rogorc boSaTa sxva TemSi, maTi bavSvebis Zal ian cota raodenoba dadis skol aSi. Mmagram miuxedavad amisa, isini ar daxetial oben QquCebSi ful is samaTxovrod,

vinaidan is Semosaval i, romel sac isini bazarSi vaWrobiT Soul oben, maT Tavidan acil ebs amgvar damamcirebel samuSaos.

migraciis saxeebi

2007 wl is manZil ze, gamokiTxul boSaTa daaxl oebiT naxevarze meti acxadebda, rom ama Tu im formiT CarTul ebi arian saqarTvel os SigniT migraciaSi. gavr cel ebul i praqtikiT erT-erTi mSobel i, umetes SemTxvevaSi deda randeneme Svil is Tanxl ebiT, zafxul obiT dasavl eTisken miemgzavreba, raTa Savi zRvs sanapiroze Casul i turistebis xarj ze garkveul i Tanxa moagrovon. qobul eTis bosaTa dasaxl ebis ricxvi ormagdeba maisidan seqtembramde, rodesac maT uerTdebian Tbil isidan Camosul i naTesavebi. Aamgvari gadaadgil ebebis saukeTeso axsna naxevrad-momTabare moZraobaa, romel ic turistul sezonze gamoixateba uwyveti migraci iT. zamTris periodSi, sxvadaxva dasaxl ebebSi gv xvdeba SedarebiT stabil uri mosaxl eoba.

momTabareobis xangrZl ivi istoriidan da gare migraciis Tval sazrisidan gamomdinare aRsaniSnavia, rom dasavl eT saqarTvel oSi dasaxl ebul i boSebi saubroben uzbekuri da Turqmenul i fesvebsa iq myofi naTesavebis Sesaxeb. erTi mamakaci amtkicebda, rom igi daibada taSkentSi. sxva respodentebi saubrobdnen central ur aziaSi, ruseTsa da danarCen kavkasiaSi moZraobis xangrZl ivi istoriul i nakval evis Sesaxeb. rogorc adre aRvniSneT, quTaisSi dasaxl ebul ma boSebma warmoadgines azerbaijanul i pasportebi da imasac ki ambobdnen, rom momaval Si azerbaijanSi dabrunebas gegmaven. rac Seexeba danarCen dasaxl ebebs, maTi umravl esoba, finansebis mopovebis SemTxvevaSi, gamoxatavda ruseTsi, kerZod ki krasnodaris mxareSi gadasaxl ebis survil s. bol o dekadis ganmavl obaSi iq dasaxl da boSebis sakmaod mozrdil i Temi, romel Tanac SeerTebis survil i gaaCniaT saqarTvel oSi mcxovreba NmaT naTesavebs. Tumca boSaTa meore j gufi sakuTar dabadebis adgils siyvarul iT moixseniebs da ar saubrobs qveynis datovebaze.

daskvnebi da rekomendaciebi

saqarTvel oSi arsebul i boSaTa Temi dgas mraVal i probl emis winaSe, maT Soris ukiduresi siRaribe, umuSevroba, ganaTI ebis miRebasa da j anmrTel obis dacvaze xel miuwvdomel oba da qarTul i sazogadoebisgan izol ireba. Mmiuxedavad imisa, rom bol o xuTi wl is ganmavl obaSi diskriminaciul i faqtebi Sencirda, gansakuTRebiT samarTal damcvel ebTan da saxel isufl ebo organoebTan mimarTebaSi, is axal i kanonebi, romel ic krZal avs quCis vaWrobas, xSir SemTxvevaSi xel s uwyobs saqarTvel oSi myofi boSebis sastikad mopyrobisa da Sewuxebis faqtebs. boSebi ar fl oben ra informacias Tavianti ZiriTadi ufl ebebis Sesaxeb da ver iTxoven daxmarebas sasamarTl o procesebis dros. saqarTvel oSi myofi boSebi ver fl oben saTanado resursebs sakuTari SeWirvebul i mdgomareobis gamosaworebl ad da Sesabamisad verafriT aumj obeseben am pirobebs. saqarTvel os mTavrobam unda miRos saswrafo zomebi mdgomareobis gamosaworebl ad. boSa respodentebi saerTo j amSi aRniSnaven, rom maTi cxovreba dadebiTad SeiCval a mas Semdeg, rac gaumj obesda da reforma ganicada samarTal damcvel ma stuqturam da sasamarTl o sistemam. saqarTvel oSi boSebis mimarT mainc agdebul i da upativceml o damokidebul eba arsebobs, iqidan gamomdinare, rom garSemomyofi sazogadoeba boSaTa Tems miicnevs TviTdamazianebl sazogadoebad, romel sac ar ekuTvnis saxel mwifos mier gaweul i social uri daxmareba. amis Sedegad, boSaTa Temi umetes SemTxvevaSi warmodgenilia rogorc srul iad umniSvel o sazogadoeba, romel ic sasowarkveTil i eZebs daxmarebas da romel ic am mizniT sakuTari Temis gareT veravis ver mimarTavs.

garda imisa, rom isini daregistrirebul ni ar arian saxel mwifo organoebis mier, boSebi mokl ebul ni arian yvel a im ZiriTad daxmarebebs, romel sac qarTul i saxel mwifo sTavazobs sakuTar mosaxl eobas, iqneba es qveynis SigniT gadaadgil ebul i pirebi, qarTul -afxazuri konfl iqtis dros izul ebit adgil nacval i pirebi, moxucebul Ta pensiebi Tu ufaso ganaTI eba BboSa bavSvebisatvis. ganaTI ebis miRebasa da j anmrTel obis dacvaze srul i xel misawvdomoba ara mxol od damokidebul ia

individual urad yvel a boSis daregistrirebaze, aramed izol irebul i, gaRaribebul i da daviwyebul i boSaTa Temebis moZiebaze, romel Tac ar aqvT informacia arsebul i dawesebul ebebis Sesaxeb an eqmnebaT garkveul i winaaRmdegobebi adekvaturi mzrunvel obisa da instruqciebis misaRebad. dabol os, aucil ebel ia meti yuradreba daeTmos qal aqis quCebsi moxetial e boSa axal gazrdebsa da bavSvebs, vinaidan am procesis gagrZel eba xel s uwyobs qarTul sazogadoebaSi negatiuri stereotipebis Camoyal ibebas imis Sesaxeb, Tu ra rol s asrul eben boSebi qveyanaSi.

	samgoris raioni, Tbilisi	gaCians ubani, gardabnis raioni	I eninovka, dedofl iswyo	mdinaris napiri, quTaisi	avangardis ubani, quTaisi	qobul eTi, aWara	mukuzani/ Telavi. kaxeTi	soxumi, afxazeTi
adami anebis raodenoba	250-300	120	100	50	120	100	40	500
sacxovreblis tipi	Nnaqiravebi saxlebi da binebi	sakuTari saxlebi	sakuTari saxlebi	droebiTi TavSesafrebi da karvebi	sakuTari saxlebi da binebi	sakuTari saxlebi	karvebi	sakuTari saxlebi da binebi
el eqtroba	aris	aris	aris	aris	aris	aris	Aar aris	aris
wyal sadeni	aris	ar aris, wyaro 200 m. daSorebiT	ar aris, wyaro sofel Si	ar aris, wyaro 100 m. daSorebiT	aris	aris	ar aris, axlomdeba re wyaro	aris
muSaobis tipi	vaWroba da maTxovroba	maTxovroba	sofl is meurneoba da maTxovroba	maTxovroba	vaWroba da maTxovroba	vaWroba	maTxovroba	vaWroba
dokumentirebuli pirebis %-li maCvenebeli	20-30%	30%	95%	80% (azerbajanis moqal aqeebi)	50%	100%	0%	90% (ruseTis moqal aqeebi)
skolis moswavl eebis %-li maCvenebeli	5%	10%	5%	0%	15%	10%	0%	15%
religia	marTI madi debeli, musulmani, evangelisti	marTI madi debeli	marTI madi debeli	M musulmani	Mmusulmani da marTI madi debeli	Mmusulmani da evangelisti.	marTI madi debeli	musulmani da marTI madi debeli
K klani/warmomav oba	U ukrainel ebi da rusebi	U ukrainel ebi	U ukrainel ebi	centraluri azia, qurTebi	U ukrainel ebi da rusebi	rusebi	ukrainuli A	ukrainel ebi da rusebi
afxazeTidan adgil nacvali pirebis raodenoba	150-200 adami ani	aravin	erTioj axi	aravin	0ori oj axi	aravin	aravin	aravin